

Vito Hazler

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo
Slovenija
vito.hazler@gmail.si

UDK 502.14(497.4)

Pregledni članak
Primljeno: 25. ožujka 2010.
Prihvaćeno: 30. ožujka 2010.

Zaštita i prezentacija kulturne baštine u Triglavskom nacionalnom parku, regionalnim parkovima te parkovima prirode u Sloveniji

U Sloveniji već dvjesto godina postoji tradicija očuvanja zaštićenih područja. Iz skromnih okvira zaštićivanja šumskih područja, zaštita se proširila na prirodni i kulturni krajolik, pa se razvila i u institucionalnom obliku i to najprije u alpskom području, a zatim se, jačanjem svijesti o očuvanju, širila i drugamo. U Sloveniji postoji jedan nacionalni, tri regionalna i četrdesetčetiri parka prirode, dok na potvrdu čeka još šest prostorno razmjerno velikih regionalnih parkova. Jedva četvrtinom ovih područja upravljaju profesionalna upravljačka tijela, kao javni zavodi (7) ili poduzeća s ograničenom odgovornošću (2). U svim se drugim parkovima strategijom očuvanja i fizičke zaštite prirodne i kulturne baštine bave posebne ustanove za zaštitu. U parkovima prirode bogato su zastupljeni različiti oblici tradicionalne kulture koju istražuju razne ustanove za zaštitu, istraživanje i obrazovanje; međutim u praksi je briga za interpretaciju kulturne baštine i svih nematerijalnih pojava prečesto prepuštena ljubiteljima prirode na amaterskoj osnovi.

Ključne riječi: zaštita baštine, prezentacija baštine, Slovenija

U Sloveniji je razmjerno dobro razvijena tradicija zaštićivanja područja s posebnim prirodozaštitnim i kulturnim značajem. Prvi pokušaji zaštite prirodnih područja sežu u početak 19. stoljeća, kad se uprava Ilirskih provincija zalagala za očuvanje šuma, s čime je nastavila i Austro-Ugarska, koja je 1837. godine uvela kazne za uništavanje drveća uz ceste i puteve, te počela uvoditi propise koji su se odnosili na lov i ribolov. Važan je bio posjet saskoga kralja Frederika Augusta 1838. godine, jer se kralj oduševio područjem u okolici Polhovog Gradca, dobrih dvadeset kilometara zapadno od Ljubljane, koje je stanište biljke poznate pod nazivom *blagajev volčin* (blagajev likovac, *Daphne blagayana Freyer*). U drugoj je polovici 19. stoljeća širenje svijesti o očuvanju prirode jačalo i obuhvatilo pojedine privatne veleposjede. Karl Hufnagl, šumarski inženjer u Auspergerovim šumama na području Kočevja, prekinuo je s

tada uobičajenom kompletnom sječom šuma i uveo način gospodarenja šumama sa sistemom odabira drveća za sječu. Godine 1888. dao je prijedlog za izdvajanje ostataka prašume u ukupnoj površini od 305 ha, koji su postali dragocjena prirodna baština (Hazler 1999: 27).

Pokušaji inventarizacije prirodne baštine u šumama bili su zaustavljeni Prvim svjetskim ratom, da bi se dvije godine nakon njegova završetka počeli ostvarivati organizirani oblici zaštite prirode. Tada su bili prihvaćeni prvi pravni oblici očuvanja prirodnih znamenitosti te životinjskih i biljnih vrsta, tako da je 1924. godine osnovan Alpski park zaštićenih vrsta u Dolini Triglavskih jezera, koji je bio osnova za osnivanje Triglavskog nacionalnog parka, danas jedinoga nacionalnog parka u Sloveniji. Park se zapravo razvijao 73 godine; dozrijevao je između 1908.,¹ 1924. i 1961., te je konačno oblikovan 1981. godine (Peterlin 1985: 7-9), kada je dobio današnji oblik. S novim, vjerojatno »životnijim« prijedlogom Zakona o Triglavskom nacionalnom parku² očekuju ga korjenite promjene.

Pored Triglavskoga nacionalnog parka, u Sloveniji su od pedesetih godina 20. stoljeća do danas osnovana još tri regionalna parka i više od četrdeset parkova prirode različitog značaja i zaštitnih usmjerenja. U nacionalnom, sva tri regionalna i barem u dvije trećine parkova prirode snažno je zastupljeno i tisućljetno djelovanje čovjeka, koji je i te prostore prilagodio svojim potrebama te razvio specifične oblike gospodarskog i kulturnog života. Ove su pojave konstanta etnoloških, povijesnih, zemljopisnih i socioloških istraživanja, te predmet poduzimanja zaštitnih mjera.

Počeci institucionalne zaštite prirodne i kulturne baštine

Današnja slovenska zaštita prirode i s tim u vezi zaštita očuvanih područja, svojim početkom pravne i institucionalne zaštite smatra prihvaćanje Odluke Slovenskog narodnooslobodilačkog savjeta od 27. siječnja 1945. godine. Nakon odluke je uslijedilo osnivanje *Zavoda za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti* (Zavoda za zaštitu i znanstveno proučavanje kulturnih spomenika i prirodnih znamenitosti).³ Već je 1945. godine u okviru Zavoda započelo s radom više

¹ Prof. Albin Belar, idejni začetnik Triglavskog nacionalnog parka, predlagao je 1908. godine upravitelju ekspropriiranih crkvenih šuma na području Gorenjskoga, Državnom skrbništvu o šumama u Radovljici, osnivanje »prirodnozaštitnog parka nad Komarčom«. Odgovorni su prijedlog razmotrili ali ga nisu ostvarili (Peterlin 1985: 7).

² Prijedlog novog zakona o Triglavskom nacionalnom parku nalazi se na javnoj raspravi od lipnja 2010. Prijedlogu se odlučno suprotstavljaju brojni pojedinci a također i međunarodno društvo Alpe Adria Green, te odbacuju predlagani zakon o Triglavskom nacionalnom parku, jer smatraju da nije ispunio očekivanja iz memoranduma iz 2004. godine. Zakonom se naime smanjuje opseg zaštićenog područja i djelotvornost zaštitnih mjera.

³ Taj je zavod kasnije dobio i druge pravne klauzule, ali u osnovi njegovo se djelovanje osnivalo na programskoj politici spomenute odredbe. Već je i samo ime institucije pokazivalo da je ona ujedinjavala posao očuvanja nepokretne i pokretne kulturne baštine i zaštite »prirode«. Ovaj se izraz u Sloveniji tada rabio umjesto današnje riječi »narava«.

odjela (referada)⁴, među njima i Odjel za zaštitu prirode, kojega je kao počasna referentica vodila ravnateljica Prirodoslovnog muzeja Slovenije, Angela Piskernik. Ipak, zaštitari prirode kao pravi početak sistematične zaštite prirode računaju 4. ožujka 1947., postavljanjem Antona Šivica, inženjera šumarstva (Peterlin 1976: 90), koji je na tome mjestu ostao kao honorarni zaposlenik do 1954. godine. Ponovno ga je naslijedila A. Piskernik, koja je nakon umirovljenja u Zavodu postala honorarna referentica za »zaštitu prirode« (Hazler 1999: 63).

Profil zaštitara prirode konačno je oblikovan pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća. Tada su bile donesene metode rada na zaštiti nepokretnih i pokretnih spomenika prirode, kao i zooloških, botaničkih, geološko-paleontoloških, mineralno-petrografskih i zemljopisnih rijetkosti. Zaštitari prirode posvećivali su se pitanjima zaštite biljaka i životinja, predstavljali su djelovanje svojeg odjela (Hazler 1999: 63), intenzivno pregledavali teren i uspostavljali osnovnu evidenciju o spomenicima prirode i rijetkostima, te pripremali prijedloge Ministarstvu znanosti i kulture da izda odluke o zaštiti.⁵ Svoje su stručne članke i vijesti od 1948. godine objavljivali u časopisu *Varstvo spomenikov* (Zaštita spomenika) i u drugim, više prirodoslovno usmjerenim revijama, primjerice u *Proteusu* (od 1933.), a zatim, od 1962. godine, u vlastitom glasilu *Varstvo narave* (Zaštita prirode).

Sedamdesetih godina 20. stoljeća zaštita prirode djelovala je odvojeno od zaštite kulturne baštine. Prihvaćanjem novoga Zakona o kulturnoj i prirodnoj baštini iz 1981. godine, njihov se rad združio pa oni djeluju zajednički sve do 1995. godine, kad je zaštita kulturne baštine ostala pod okriljem Ministarstva kulture, dok se zaštita prirodne baštine počinje odvijati pod patronatom Ministarstva za okoliš i prostor.

Pregled nastanka prirodnih parkova nakon Drugoga svjetskog rata

Služba za zaštitu spomenika uspjela je prvu, pažljivo zacrtanu zaštitu većih očuvanih područja Slovenije ostvariti već 1949. godine, kad su, na poticaj prirodoslovca Pavla Kunavera i uz zalaganje prve slovenske profesionalne zaštitarke prirode Angele Piskernik, zaštitili Rakov Škocjan (Krajinski park Rakov Škocjan, 2010) kao prirodnu znamenitost. Godinu dana kasnije sličnom su odlukom zaštitili i Robanov kot, za što veliku zaslugu ima lokalni pučki pisac Joža Vršnik - Robanov⁶ (Krajinski park Robanov

⁴ Na području spomenika kulture najprije za umjetničke, arheološke, etnološke spomenike, kasnije i za urbanističke i tehničke spomenike. Vodili su ih profesionalni ili počasni referenti, svi odreda vodeći stručnjaci sa svojih radnih područja.

⁵ Primjerice za zaštitu parka drveća Dvor-Hotemež, Piramide u Mariboru, Mariborskog otoka na Dravi, Zadnjeg dijela Cerkničkog jezera, pojedinih područja u dolini Trente i slično.

⁶ 1978. godine objavljena je knjižica *Priče sa solčavskih planina* Jože Vršnika – Robanovoga (Vršnik 1978), koja važi za jedan od najizvornijih prirodoslovnih i etnoloških opisa solčavskog kraja.

kot 2010). Oba su parka prirode zaštićena kao prirodne znamenitosti još 1987. (Robanov kot) odnosno 2002. godine (Rakov Škocjan).

Šezdesetih su godina također ojačali naponi za oblikovanjem središnjega nacionalnog parka. 1961. godine Narodna skupština Narodne Republike Slovenije prihvatila je Odluku o proglašenju Doline Triglavskih jezera za nacionalni park pod imenom *Triglavski narodni park* (2.000 ha). Novim Zakonom o Triglavskom nacionalnom parku⁷ prostor je četrdesetorostruko proširen (83.807 ha) i osigurani su mu institucionalno djelovanje i zaštita. Sjedište parka s jakom stručnom i nadzornom službom nalazi se na Bledu⁸, dok u Trenti park ima informacijsko središte⁹. Uz zaštitu prirode, Javni se zavod bavi istraživanjem tradicionalnih gospodarskih djelatnosti poput *fužinarstva*¹⁰, ugljenarstva, alpskog stočarstva s preradom mlijeka (Mihelič 2006: 65) i šumskog gospodarstva, a također i suvremenim oblicima provođenja slobodnog vremena kao što su rekreacija i turizam (Triglavski narodni park 2010).

Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća u Sloveniji je pravno zaštićeno još nekoliko novih prirodnih znamenitosti i parkova prirode. 1966. godine posebnom je odredbom¹¹ dolina Tople u planinskom području Karavanki proglašena prirodnom znamenitosti i parkom prirode. Godinu dana kasnije zaštićeni su *Krajinski park Negova in Negovsko jezero* (Park prirode Negova i Negovsko jezero) kraj Gornje Radgone, 1971. godine područje Planinskog polja postalo je park prirode, 1976. slikovito područje Ljutomerskih ribnjaka – Jeruzalemske gorice, a 1979. je posebnom odlukom o proglašenju i zaštiti prirodnih područja i spomenika prirode nastao *Krajinski park Šturmovci* (Park prirode Šturmovci).¹² Politika zaštite različito se provodi u pojedinim parkovima, primjerice u parku prirode Topla ujednačeno se prepliću zaštita prirodne i kulturne baštine, dok je na području parkova Planinsko polje, Negova i Ljutomerski ribnjaci - Jeruzalemske gorice naglasak na očuvanju prirodne baštine i pojedinačnih objekata kulturne baštine. S druge strane, na području Parka prirode Šturmovci snažni je naglasak na očuvanju prirodne baštine.

U novim parkovima prirode nastalima osamdesetih godina 20. stoljeća provodi se bitno uravnoteženija zaštita prirodne i kulturne baštine. Zasluga je to vjerojatno novoga zakonodavstva o zaštiti spomenika (1981.), koje je pospješilo ujedinjavanje obih djelatnosti pod jedinstvenu krovnu organizaciju središnjeg republičkoga i sedam regionalnih zavoda za zaštitu prirodne i kulturne baštine¹³, te dva novonastala javna zavoda na području Triglavskog nacionalnog parka i *Spominskog parka Trebče* (Spomen-parka Trebče), koji je kasnije preimenovan u *Kozjanski regijski*

⁷ Službeni list RS, br. 17/1981.

⁸ *Triglavski narodni park*, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled.

⁹ Informacijsko središće TNP, *Dom Trenta*, Na Logu v Trenti, 5232 Soča.

¹⁰ Izraz *fužinarstvo* rabi se kao lokalni naziv i u dijelu Hrvatske (Gorski kotar), a podrazumijeva iskop i preradu željezne rude taljenjem u posebnim pećima (op. prev.).

¹¹ Službeni list SRS, br. 32/1966.

¹² Službeni vjesnik Ormož, Ptuj, br. 14/1979.

¹³ Regionalni zavodi nalaze se u Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Novoj Gorici, Piranu i Novom Mestu.

park. Osamdesetih je godina nastalo još sedam parkova prirode. 1984. je godine u Ljubljani područje parka Tivoli i Šišenskog brda prvo proglašeno prirodnim spomenikom i spomenikom oblikovane prirode, a zatim i parkom prirode,¹⁴ godinu dana kasnije je područje Udin boršt¹⁵ kod Kranja proglašeno prvo za spomenik kulture, a kasnije za park prirode. 1987. godine općinskim su odlukama proglašena tri opsežna pejzažna parka: *Krajinski park Logarska dolina* (Park prirode Logarska dolina) i *Krajinski park Golte* (Park prirode Golte) u općini Mozirje¹⁶, te *Krajinski park južni in zahodni obronki Nanosa* (Park prirode južni i zapadni obronci Nanosa) u općini Ajdovščina.¹⁷ 1988. godine u gornjem toku rijeke Lahinje u općini Črnomelj proglašen je *Krajinski park Lahinja* (Park prirode Lahinja), koji je 1998. prešao pod nadležnost Vlade Republike Slovenije, dok je 1989., nakon opsežnih istraživanja prirodne i kulturne baštine, osnovan jedan od najpoznatijih parkova – *Krajinski park Sečoveljske soline* (Park prirode Sečovljanske soline (Žagar 1987)).¹⁸ U svim spomenutim parkovima pojačana je zaštita kulturne baštine, a osobito zaštita pojava tradicionalne kulture.

Samostalna Slovenija bilježi uspješno širenje parkova prirode. Naime, s demokracijom se probudila i građanska inicijativa, koja je snažno ojačala međunarodnim projektima, primjerice Natura 2000, a značajne su i odluke različitih međunarodnih deklaracija i konvencija za učinkovitije uključivanje lokalnog stanovništva (Aarhuška konvencija u Sloveniji 2010: 9).¹⁹ *Regijski park Škocjanske jame* (Regionalni park Škocjanske jame) nastao je 1996. godine u nadležnosti Vlade Republike Slovenije, dok je 2002. općina Cerknica osnovala *Notranjski regijski park* (Notranjski regionalni park).

U tom su razdoblju nastajali i parkovi prirode. Već 1990. godine osnovan je *Krajinski park Boč* (Park prirode Boč), iste godine slijedio ga je *Krajinski park Strunjan* (Park prirode Strunjan), 1992. godine otvorena su tri parka prirode: *Krajinski park Jeruzalemsko – Ormoške gorice* (Park prirode Jeruzalemsko – Ormoške gorice), *Krajinski park Zgornja Idrijica* (Park prirode Gornja Idrijica) i *Krajinski park Rački ribniki – Požeg* (Park prirode Rački ribniki – Požeg). 1996. godine su kao rezultat požrtvovnog rada zaštitara prirode i biologa u Zavodu za zaštitu kulturne i prirodne baštine Celje nastali *Krajinski park Kum* (Park prirode Kum) i *Krajinski park Mrzlica* (Park prirode Mrzlica), a zatim 1998. *Krajinski park Kolpa* (Park prirode Kupa) u Beloj Krajini, koji je

¹⁴ Službeni list SRS, br. 21/1984.

¹⁵ Službeni vjesnik Gorenjske, br. 20/1985.

¹⁶ Službeni list SRS, br. 27/1987.

¹⁷ Odluka o proglašenju kulturnih i povijesnih spomenika te prirodnih znamenitosti na području Općine Ajdovščina, 18. veljače 1987.

¹⁸ Službeni list RS, br. 56/1999.; Službeni list RS br. 29/2001.

¹⁹ Međunarodno prihvaćene strukovne preporuke u Aarhusu u Danskoj 1998. godine o dostupnosti informacija, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i dostupnosti pravne zaštite u pitanjima okoliša. Aarhuška konvencija se osniva na principu održivog razvoja, pri čemu je jedan od temeljnih postulata postizanje društvenog dogovora kod odlučivanja o okolišu, s uključivanjem svih interesnih skupina u odlučivanje: javnih službi, civilnog društva i gospodarstvenih čimbenika. Aarhuška konvencija je usredotočena na ulogu civilnog društva – zagovornika zdravog životnog okoliša. (Aarhuška konvencija u Sloveniji 2010: 13).

2006. prerastao u park s javnom ustanovom za zaštitu. 2003. godine osnovan je *Krajinjski park Goričko* (Park prirode Goričko), sa sjedištem u prostranom dvorcu s 365 soba, u mjestu Grad na Goričkem. Među posljednje osnovane parkove prirode valja spomenuti *Krajinjski park Ljubljansko barje* (Park prirode Ljubljansko barje) na području južno od Ljubljane, koji je otvoren 2008. godine i tek izgrađuje vlastiti institucionalni i zaštitarski profil.

Interes za uspostavljanje široke mreže prije svega regionalnih parkova u Sloveniji raste sve više, međutim postupci za dokazivanje značaja i za proglašenje parkova kao izabranih zaštitnih područja prilično su zahtjevni, posebno ako nemaju potpore lokalnog stanovništva i politike. Stoga se prijedlozi za osnivanje Regionalnog parka Pohorje, Regionalnog parka Kamniško - Savinjske Alpe, Regionalnog parka Nanos – Trnovska šuma, Regionalnog parka Snežnik, Kraškoga regionalnog parka i Regionalnog parka Mura nalaze »u karanteni« već niz godina. Svi su izgledi da proglašenja neće biti još neko vrijeme, jer se primjerice na Pohorju Parku protivi lokalno stanovništvo, a predviđeni park uz Muru nije usklađen s tajnovitim nagibima nastalima nakon korištenja vodenog potencijala rijeke gradnjom hidroelektrana.

Izabrani primjeri zaštite kulturne baštine u nacionalnom, regionalnim i parkovima prirode

U Sloveniji gotovo da i nema područja iskonske prirode bez prisustva čovjeka. Stoga u svim parkovima prirode valja računati i na objekte kulturne baštine, znači na dvorce, crkve, ostatke davnih industrijskih i rudarskih nastambi, te na objekte tradicijskog tojest narodnog graditeljstva. Čovjek je i u tim prostorima redovito gradio, obrađivao zemlju, uzgajao životinje, izgrađivao stalna i privremena boravišta te zadirao u prostor i na različite druge načine. U alpskom su području na planinskim pašnjacima nastale brojne pastirske nastambe i staje (primjerice u Triglavskom nacionalnom parku), skloništa za životinje na ispaši (primjerice u Parku prirode Golte), te razne tehničke građevine poput elektrana, mostova, brana, cesta i puteva. Ponegdje su očuvani tragovi davnih topionica željezne rude (Julijske Alpe) i šumske proizvodnje stakla – *glazutarstva* (Pohorje). Na pojedinim područjima sačuvani su posebni oblici tradicionalnog lova na šumske glodavce (primjerice lova na puhove u prostranim šumama Notranjskog regionalnog parka) i ribolova (primjerice na području Cerkniškog jezera, koje je u sastavu Regionalnog parka Notranjsko). Tim je djelovanjem čovjek intenzivno preoblikovao prvobitan prirodni i kulturni krajolik, te tradicionalnim gospodarskim iskorištavanjem prostora uspostavio nove ekosisteme i važne oblike gospodarstva, koji su danas u većini slučajeva ugroženi i zbog utjecaja globalizacije.

Brojni slovenski i međunarodni projekti izvedeni su na području parkova prirode s ciljem prepoznavanja, očuvanja i zaštite kulturnih i prirodnih prostornih elemenata. U tom su smislu devedesetih godina 20. stoljeća na pojedinim područjima izvedeni

vrlo zvučni projekti poput CRPOV²⁰ (Prelec 1999; Kokalj 2002), Phare, INTERREG²¹ i u novije vrijeme LEADER, kojega na terenu podržavaju *Lokalne akcijske skupine* (LAS).

U nastavku su predstavljeni neki od najznačajnijih primjera prirodnih parkova, gdje se zaštita intenzivno usmjerava i na područje tradicionalne kulture. Prema svemu sudeći, brojni parkovi bez tih elemenata ne bi mogli ispunjavati svoju osnovnu ulogu zaštite niti izgraditi cjelokupnu sliku parkovnih područja.

Nacionalni park Triglav

Nacionalni park Triglav jedan je od najstarijih parkova prirode u Europi (Triglavski narodni park in ljudje v njem 2010). Njegova zaštitna struktura ima dvije razine zaštite: vrlo strogo zaštićeno područje u užem smislu, i manje strogo zaštićeno područje u širem smislu. Osim zaštite prirode, prirodnih rariteta i spomenika, aktivnosti u nacionalnom parku također uključuju zaštitu kulturne baštine, gdje uspješno surađuju s nadležnim regionalnim jedinicama (Kranj, Nova Gorica) Zavoda za zaštitu kulturne baštine Slovenije i muzejima. Od osnutka parka, razni etnološki spomenici uspješno su obnovljeni unutar područja Parka: Oplenova kuća (Oplenova hiša) u Studoru, domačinstvo Pocar (Pocarjeva domačija) u Gornjoj Radovni, nekoliko pastirskih kućica na pašnjacima (Planina Za Skalo), nekoliko objekata u selima Studor, Stara Fužina, Soča, Trenta Log pod Mangartom, Bavšica, Tolminske Ravne i drugi. Renovirani su i razni umjetnički i povijesni spomenici kao što su ruska kapelica ispod prijevoja Vršič, crkva Svetog Ivana uz Bohinjsko jezero, crkva Svetog Duha u Javorci nad Planinom, nekoliko vojnih grobalja iz Prvog svjetskog rata i drugi objekti. Uz pomoć muzealaca, u prostorijama bivše seoske mljekare u Staroj Fužini uređena je muzejska zbirka koja predstavlja život pastira. Druga je izložba postavljena u Informacijskom centru Na Logu u Soči u dolini Trente. Ova zbirka predstavlja drevne vrste kuća, koje su karakteristične za dolinu Trente i rekonstrukciju pastirske kolibe s pašnjaka Trebišna (Batič 1994: 36-37).

Iz etnološkog aspekta, Oplenova kuća u Studoru i Domačinstvo Pocar u Zgornjoj Radovni su posebno važni. Potonji su, zapravo, životno djelo etnologa i konzervatora Vladimira Kniflica koji je umro 2008. Uspio je sačuvati dvije, u društvenom pogledu različite vrste seoskih domova na izvornim lokacijama, i pretvoriti ih u stalne muzejske zbirke s autentičnim unutarnjim uređajem. Kuća Oplen ujediniuje stambene i gospodarske prostorije *pod jednim krovom* što je karakteristično za izdužena seoska domačinstva u Bohinju (Batič 1994: 52-54). Organizirano je i predstavljanje tradicionalnih običaja kao što je obilazak *otepovcevu*, jedinih slovenskih novogodišnjih zamaskiranih koledara. Dana 28. prosinca svake godine, oni se okupljaju na domačinstvu Oplen odakle odlaze u obilazak svih kuća u selu.

---

²⁰ Cjelokupni razvitak krajolika i zaštita sela. Projekt je započet 1990., a dovršen 2002. godine.

²¹ To je projekt s međunarodnom potporom, koji podržava prekogranično sudjelovanje Slovenije, Hrvatske i Mađarske. Dosad je izveden niz značajnih projekata, među ostalima i o zaštićenim parkovnim područjima u Sloveniji.

Još jedna vrlo posjećena muzejska lokacija je seosko domaćinstvo Pocar u Zgornjoj Radovni blizu Mojstrane, koja je klasificirana kao muzej na otvorenom. Domaćinstvo ima bogatu kućnu arhivu sve do 1672. godine, a sastoji se od stambene kuće iz 1775. godine, nešto mlađe gospodarske zgrade, svinjca, jednostrukog kozolca i bunara s podzemnom vodom. U ljetnim mjesecima, domaćinstvo postaje središnje mjesto za prezentaciju starog načina života na selu (Pocarjeva domaćija 2010).

Regionalni park Kozjansko

Regionalni park Kozjansko je osnovan na posve različit način od nacionalnog parka Triglav. U početku, park se zvao Memorijalni park Trebče. Smatrao se svojevrsnom slovenskom protutežom Memorijalnom parku Kumrovec koji je osnovan 1977. godine i trebao je služiti kao »model« za vizualizaciju Titovog kulta. Formalno je osnovan »društvenim dogovorom« 1976. godine i ozakonjen Aktom o Spomen parku Trebče 1981. godine (Hazler 1999: 96-97). U to isto vrijeme, osnovan je javni zavod, koji danas zapošljava povjesničare, geografe, povjesničare umjetnosti, etnologe, geologe i inženjere za uređenje krajolika te stručnjake za obnovu kulturne baštine.

Rad Instituta usmjeren je ka popularizaciji i očuvanju objekata prirodne i kulturne baštine. Organizira se rad i rukovodi obnovom spomenika i prirodnih rariteta u suradnji s nadležnim regionalnim jedinicama (Celje, Novo mesto) Zavoda za zaštitu kulturne baštine Slovenije, te sa susjednim regionalnim i općinskim muzejima. Prije nekoliko godina, zajedno s nadležnim ustanovama za očuvanje kulturne baštine, obnovili su rodnu kuću Titove majke i Levstikov mlin u Podsredi, domaćinstvo Ane Kolar (Domaćija Ane Kolar) u Trebčama, nekoliko kuća na trgu u Podsredi, nekoliko kapelica i vjerskih spomenika uz cestu (pilova) i druge značajne kulturne spomenike.

Aktivnost parka je u početku bila usmjerena ka proučavanju događaja iz novije povijesti koji su bili povezani sa životom i djelom Josipa Broza Tita. Kasnije je proširen na izložbe, glazbena događanja, književne večeri i istraživačke radionice (Bistrica ob Sotli 1987., Podsreda 1994. i 1995.). Upravo su radionice, koje su se bavile gospodarskom i kulturnom slikom ovoga kraja s povijesnog, etnološkog, geološkog i graditeljskog kuta, od posebne važnosti za buduće suvremeno upravljanje parkom i za razvoj raznih aktivnosti, kao što su godišnji sajmovi i »festival jabuka kozjanske regije«. Također se organiziraju međunarodne tribine, koje redovito posjećuju i hrvatski etnolozi (Černelič 2006).

Regionalni park Škocjanske jame

Već od svog osnutka 1996. godine, javni institut Park Škocjanske jame radi na očuvanju biološke i kulturne raznolikosti. Puno je pažnje posvećeno zaštiti pokretne i nepokretne kulturne baštine, u čemu lokalno stanovništvo i Zavod za zaštitu kulturne baštine Slovenije, regionalna jedinica iz Nove Gorice, uspješno surađuju. Zajedno su obnovili nekoliko važnih spomenika (Jakopinov štagalj) a sudjelovali su i u revitalizaciji

domaćinstva Vnckovo (*Vnckova domačija*) u Matavunu. Za to je domaćinstvo etnologinja zaposlena u parku provela detaljno istraživanje o kulturi življenja i unutarnjoj opremi prostora te pripremila polazne točke za njihovu obnovu (Kranjc 2005). Iako je težište djelatnost parka prvenstveno na zaštiti prirodne baštine, program je usmjeren i prema zaštiti materijalne baštine (Peric 2002: 80-85), te očuvanju nematerijalne baštine. To se posebice odnosi na vještinu pripreme živežnih namirnica u prošlosti i biljarstvu (Regionalni park Škocjanske jame 2010).

Park prirode Robanov kot

Robanov kot zaštićen je 1950. godine posebnom odlukom. Njegova pravna zaštita osigurana je različitim uredbama i dokumentima o prostornom uređenju, dok je u praksi sigurnost parka zajamčena radom kompetentnih institucija za konzervaciju i zaštitu prirodne i kulturne baštine, a prije svega zalaganjem lokalnog stanovništva. Oni su još prije nekoliko godina, zajedno sa stručnjacima Zavoda za zaštitu prirodne i kulturne baštine iz Celja, obnovili domaćinstvo Belšak (*Belšakova domačija*) i domaćinstvo Pečovnik (*Pečovnikova domačija*), te sudjelovali kod u uređenja domaćinstava Govce (*Govčeva domačija*) i Roban (*Robanova domačija*). Domaće se stanovništvo također pobrinulo da se na Robanovom kotu ne grade kućice za odmor, te da se očuvaju tradicionalni oblici poljodjelstva, stočarstva, pčelarstva, šumarstva i prerade drva. Dogovoreno je da oblik turizma dozvoljen u ovome kraju mora biti prihvatljiv za Park.

Park prirode Logarska dolina

Logarska dolina već stoljećima privlači planinare i izletnike iz cijelog svijeta. To je ledenjačka dolina u kojoj se čovjek nastanio već u prapovijesti²². Ovodobno naselje vjerojatno datira iz 11. stoljeća. Međutim, prvi se stalni stanovnici spominju u zemljišnim knjigama benediktinske opatije iz Gornjega Grada tek u 15. stoljeću. U 19. i 20. stoljeću stara seoska naselja nadopunjuju se planinskim kolibama, kućama za odmor i hotelima. Upravo je zbog izuzetnog zanimanja za dolinu i okolna brda već 1931. godine započet postupak za osnivanje Parka prirode Logarska dolina²³. Organizirana nastojanja oko zaštite nastavljena su nakon 1960. godine, te sredinom osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća, kad raste interes za intenzivnu turističku iskoristivost doline (polo tereni, teniski tereni i sl). Tomu se usprotivila neformalna grupa konzervatora Zavoda za zaštitu prirodne i kulturne baštine Celje koja izvodi cjelovito istraživanje pod naslovom *Naravna kulturna dediščina Logarske doline, njeno varovanje u razvoj* (Prirodna kulturna baština Logarske doline, njezina zaštita i razvoj) (Hazler 1989). Istraživanje je cjelovito prikazalo oblike seljačkog gospodarstva, šumarstvo, iskorištavanje tla, obrte, prehranu, turizam i razvoj naselja u dolini, pa je poslužilo kao

²² Dokaz su nalazi u obližnjoj špilji *Potočka zijalka* u kojoj su nađeni ostaci lovaca i špiljskog medvjeda iz kamenog doba.

²³ Već su bile pripremljene zelene emajlirane ploče s imenom parka, ali je nastojanja za osnivanjem parka pretekao Drugi svjetski rat. Jedna je ploča ostala sačuvana na Lugarevoj žitnici do otprilike 1980., no nakon toga je nestala.

osnova za ograničenje građevinskih zahvata u dolini i kao podloga za aktivno uključivanje lokalnog stanovništva u njezinu zaštitu i održivi razvoj.

Godine 1992. lokalno stanovništvo dobiva koncesiju za upravljanje parkom prirode i osniva tvrtku Logarska dolina d.o.o. Ovo je jedinstven slučaj u Sloveniji i inozemstvu (Krajinski park Logarska dolina 2010). Biotehnički fakultet Sveučilišta u Ljubljani i Sveučilišta u Londonu provode 2007. godine opsežna istraživanja na području Logarske doline i regije Solčavsko (Slapnik 2007). Između ostalog istraživani su obrti, turizam i način života u dolini (Clarke 2007: 28-30). Lokalno stanovništvo na razne načine predstavlja posjetiteljima svoje stare običaje i navike, nudi izvorne kulinarske specijalitete (primjerice *masounk* - jelo od brašna i vrhnja) i pokazuje oblike gospodarstva (paša stoke, spremanje drva i sl.).

Park prirode Lahinja

Lahinja je park prirode u regiji Bela Krajina, osnovan nakon temeljitih istraživanja prirodne baštine i krajolika na izvoru rijeke Lahinje u blizini naselja Belčji vrh. Zaštita obuhvaća i tradicionalne oblike obrade i korištenja poljoprivrednog zemljišta te druge oblike tradicijske kulture. U suradnji s lokalnim stanovništvom, park pruža cjelovitu zaštitu baštine. U glavnom informativnom centru u Velikom Nerajecu, u ponudi su originalni kulinarski specijaliteti kao što su *povitica*, kiselo mlijeko, heljdino i kukuruzno brašno mljeveno na seoskom mlinu, karakteristična *pečenka* (janjetina na žaru), tradicionalni oblici prijevoza, domaći obrti (primjerice *gúdalo* - glazbeni instrument, ukrasi od gline, glinene jaslice itd.) i drugi elementi kulturne baštine. Sve informacije su dostupne u parku.

Iako parkom ne upravlja javna ustanova već postoji samo informativni centar, ipak je prepoznatljiv po svojoj opsežnoj izdavačkoj aktivnosti. U suradnji s nadležnim institucijama za zaštitu iz Novog Mesta, lokalno stanovništvo izdaje niz deplijana, razglednica, vodiča i velike monografije o parku i pojedinim spomenicima kulture, pogotovo u naselju Pusti Gradec, gdje postoji Crkva Svih Svetih, te Klepčev mlin i mletačka pila, koji su još uvijek u funkciji.

Park prirode Kolpa

Park se proteže uz rijeku Kupu koja graniči s Hrvatskom od mjesta Stari trg pa sve do sela Fučkovci u općini Črnomelj. Općina Črnomelj ga je proglasila parkom 1998. godine, a 2006. dolazi pod upravu Vlade Republike Slovenije. Danas se sjedište uprave (javne ustanove parka) nalazi u staroj školi u Adlešičima, dok zavod u Žuničima upravlja cjelovito obnovljenim domaćinstvom *Šokčev dvor*. Značaj parka leži u velikoj biološkoj raznolikosti životinjskog i biljnog svijeta i u kulturnom krajoliku, kojega karakteriziraju *steljniki* (površine pod šumskom brezom i papratima) i različiti oblici seljačke obrade dinamičnog kraškog svijeta (Krajinski park Kolpa 2010b). Sa svojim programom aktivnosti, javna ustanova prvenstveno radi na popularizaciji materijalne i

nematerijalne baštine, te u okviru LEADER programa upravlja projektom integracije i osposobljavanja obrtnika i razvojem obrtničkih centara. Cilj je programa povećati interes za obrte i poticati zapošljavanje seoskih žena i mladih ambicioznih poljoprivrednika (Krajski park Kolpa 2010c). Ustanova redovito organizira predstavljanje pojedinih seljačkih djelatnosti iz prošlosti, radne i blagdanske običaje, brine za redovno obrazovanje školske mladeži i vodi posjetitelje kroz park uz pomoć svojih vodiča. Iako se park posvećuje temama koje su predmet etnološke znanosti, u javnoj ustanovi još uvijek nemaju stalno zaposlenog etnologa. Nažalost, to se može primijetiti i u interpretaciji kulturne baštine, koja je često amaterska i tendenciozna.

Park prirode Goričko

Park prirode Goričko je drugi najveći prirodni park u Sloveniji, odmah nakon nacionalnog parka Triglav. Osnovan je 2003. godine od strane Vlade Republike Slovenije i sastavni je dio Parka prirode Goričko - Orseg - Raab (Krajski park Goričko 2010) koji se prostire u tri države. Regije Goričko i Prekmurje pripadaju manje razvijenim dijelovima Slovenije, zbog čega je očuvana raznolikost prirodnih znamenitosti i tradicionalnih oblika poljodjelstva, stočarstva, vinogradarstva, obrta (lončarstva), a prije svega tu je slikovito graditeljsko naslijeđe naglašeno brojnim drvenim vinskih klijetima (između brijegova nad Filovcima i Strehovcima). Neke vinogradarske kućice imaju u potpunosti ukopane vinske podrumne, koje zovu *pivnice*, jednako kao u Hrvatskoj (*pinica*, *pivnica*) i Slovačkoj (*pivnica*) (Hazler 2009: 183). U suradnji s nadležnim institucijama za zaštitu (Regionalni muzej Murska Sobota) i lokalnim stanovništvom, park je orijentiran prema popularizaciji prirodne i kulturne baštine te jačanja međunarodne suradnje i promicanja tradicijske kulture pod sloganom »etnološki rariteti«. Sjedište parka nalazi se u mjestu Grad, u jednom od najvećih dvoraca u Sloveniji. Moćna je građevina već nekoliko godina pod obnovom koja se financira europskim i državnim sredstvima. U nekim su prostorijama već uređene ambijentalne postave koje predstavljaju način života seljaka i obrtnika. Zapravo je upitno prenijeti seljačku i obrtničku kulturu i način života u nekadašnji životni prostor feudalaca (Šestan 1998: 241 također piše o tome). No, još je spornija godišnja manifestacija »*Noć vještica*« ili »*Halloween*« (Grad na Goričkem 2009), koja privlači i do 20.000 posjetitelja. Ta potpuno umjetna instalacija drevnog keltskog festivala, pomiješana sa sjevernoameričkom komercijalizacijom, odvija se nažalost na dan kad se u Sloveniji slavi Dan reformacije, što je u suprotnosti sa stoljetnom protestantskom tradicijom Prekmurja.

Park prirode Sečoveljske soline

Općina Piran proglasila je 1989. godine područje solana u Sečovlju i potoka Seče parkom prirode. Brojni su prirodoslovci, konzervatori i muzeolozi utvrđivali vrijednost i značaj ovog područja. Pripremili su i nekoliko značajnih promotivnih izložbi te izdali stručnu literaturu, što je potaklo javno mnijenje na očuvanje ovog dijela slovenskog primorja. Zbog specifičnog ekosustava solane razvijenog pod dugotrajnim utjecajem

čovjeka, park je važno stanište rijetkih, ugroženih i karakterističnih biljnih i životinjskih vrsta. Ovo je područje pokriveno mrežom kanala i polja starom više od 1000 godina, a tu se nalazi i preko 200 uglavnom porušenih solinarskih kuća. Park prirode se sastoji od sjevernog i južnog dijela, podijeljen kanalom Drnica (*kanal Grande*). U sjevernom dijelu parka, zvanom *Lera*, i dalje se vadi sol tradicionalnim srednjovjekovnim postupcima (Krajinski park Sečoveljske soline). Ulaz u Muzej solane je u južnom dijelu zvanom *Fontanigge*. Ovdje je renoviran dio solinarskih polja s karakterističnim barijerama i crpkama koje pokreću vjetrenjače. Park je u većinskom vlasništvu Republike Slovenije a njime upravlja tvrtka SOLINE Pridelava Soli d.o.o., koja zašljava petero ljudi. Uprava redovito surađuje sa sedam nadzornika za zaštitu prirode i nadležnim institucijama za zaštitu u Piranu²⁴.

Park prirode Ljubljansko barje

Park prirode Ljubljansko barje jedan je od najmlađih parkova prirode u Sloveniji. Osnovan je u siječnju 2010., kad su se ispunile zakonske osnove za proglašenje parka. Razne institucije za zaštitu i pojedini istraživači pripremili su stručnu podlogu²⁵ ukazujući na prirodne znamenitosti i kulturnu baštinu. Ljubljansko barje je zapravo rezultat tisućljetnog suživota prirode i čovjeka (nalaz najstarijeg drvenog bicikla na svijetu). Osim toga, važno je i zbog dvjestogodišnje tradicije hidromelioracijskih intervencija i karakteristične »unutarnje kolonizacije« ravnice Barja iz tridesetih godina 19. stoljeća. Danas je ostatak kolonizacije, prije svega seljačkih i obrtničkih kuća, jedva ponešto sačuvan. Jedan od posljednjih ključnih spomenika kulture je Tomaževa hiša (Tomina kuća) iz 1844. godine (Bahar Muršič 2003: 26-27), koja je tik pred propašću. Vlasnik je protiv zaštite kuće, a s druge strane država i susjedne općine trenutno ne mogu prikupiti dovoljno financijskih sredstava za njezin otkup.

Spomenik prirode Jovsi

Prostrane prirodne ravnice pokraj Kapela, uz donji tok pogranične rijeke Sutle, zaštićene su kao spomenik prirode. Upravo se na tome mjestu rijeka Sutla često razlijevala, pa bi voda nakon nekoliko dana počela zaudarati. Stoga su mještani područje uz rijeku nazivali imenom »Jovsi«, koje proizlazi iz njemačkog *Jauchsee* (*Gnojno jezero*). Jovsi pokrivaju oko 4,5 hektara zemljišta, a i danas je to s prirodoznanstvenog gledišta vrlo zanimljivo poplavno i močvarno područje, čije bogatstvo leži u velikoj raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta. Ovdje se gnijezdi preko 60 vrsta ptica a njihovo stanište je tijesno povezano sa stogodišnjim prikladnim iskorištavanjem zemljišta. Svake

²⁴ Muzej »Sergeja Mašere« Piran i Zavod za zaštitu kulturne baštine Slovenije, administrativni odjel Piran.

²⁵ »Stručne osnove zaštite prirode za osnivanje Parka prirode Ljubljansko barje« Zavod RS za zaštitu prirode, administrativni ured Ljubljana, 2007; » Stručni prijedlozi za zaštitu kulturne baštine za park prirode Ljubljansko barje«, Institut za zaštitu kulturne baštine Slovenije, administrativni ured Ljubljana, 2007; »Stručni prijedlozi za očuvanje kulturne baštine za Park prirode Ljubljansko barje«, Zavod za zaštitu kulturne baštine Slovenije, OE Ljubljana, 2007; »Stručna polazišta za pripremu uredbe o Parku prirode Ljubljansko barje«, Ljubljanski urbanistički zavod, 2007.

godine poslije 7. lipnja, vlasnici zemljišta su redovito pokosili travnjake i time stvorili specifičan ekosustav kojemu su se prilagodile i biljke i životinje. Ujesen su brali vrbovo šiblje za pletenje košara, čime su se bavili kao kućnim obrtom. Nakon društvenog prestrukturiranja stanovništva, ovaj se izvorni ekosustav počeo raspadati, zbog čega su stručnjaci za zaštitu prirode zaštili krajolik i novčanim dotacijama potaknuli poljoprivrednike na redovitu košnju trave. Tako će se ipak sačuvati jedno od najvažnijih specifičnih područja zaštite i vjerojatno postati »eko-muzej« (Šola 1996).

Neka zaštićena područja kulturne baštine koja nisu prirodni parkovi

Osim zaštićenih nacionalnih, regionalnih, te parkova i spomenika prirode, u Sloveniji postoje i tzv. područja kompleksne zaštite kulturne baštine. To je zapravo neka vrsta zaštite spomeničke građe²⁶, nasuprotna zaštiti u parkovima prirode. Na tim se područjima planira zadržavanje odgovarajuće gustoće naseljenosti, kao i postojeće korištenje poljoprivrednih područja u cilju očuvanja kvalitete kulturnog krajolika (Območja kompleksnega varstva 2010).²⁷

U Sloveniji ima dosta takvih područja, pa su čak navedena u određenim državnim planskim dokumentima. Zbog činjenice da se posao odvijao manje-više kabinetski te da su područja bila zacrtana u zaokruženim gabaritima, za njih se uvriježio naziv »krumpirići«, jer autori očito nisu pratili stvarne »prirodne« granice u prostoru, već su područja zacrtavali kao (etnolozima znane) »kulturne krugove«.

Unatoč spomenutim »likovnim nesavršenostima«, u nekim zaštićenim područjima koja pripadaju ovom kompleksu, zaštita baštine intenzivno se provodi već više godina. Ova praksa je primjerice poznata na području Muzeja na otvorenom Rogatec, Muzeja na otvorenom Pleterje, Muzeja na otvorenom Račji dvor – koji je pred više godina neslavno propao – i drugdje. Među tako zaštićenim područjima, najpoznatiji i najuspješniji muzej s programskog aspekta je Muzej Rogatec. Sve do 1998. godine bio je pod upravom lokalnog *Društva za uređitev muzeja na prostem Rogatec* (Društva za uređenje muzeja na otvorenom Rogatec), a kasnije *Zavoda rogaške dediščine - Rogatec* (Zavoda za baštinu područja Rogatec), koji je zadužen za promicanje materijalne i nematerijalne baštine, između ostaloga i za popularizaciju starih obrta i kućnog rukotvorstva. Muzej se redovito brine za obnavljanje više od deset objekata, i obavještava međunarodnu javnost o svojoj djelatnosti.

U Muzeju na otvorenom Pleterje krenulo se malo drukčijim putem. To je muzej koji se od 1990. godine nalazi u neposrednoj blizini poznatog kartuzijanskog samostana. Općina Šentjernej je dala muzej u privatni najam samostalnom poduzetniku, koji u jednoj od zgrada ima trgovinu s rukotvorinama tradicionalnog i umjetničkog obrta.

²⁶ U smislu zaštite kulturne baštine, koja je pod ingerencijom Ministarstva kulture odnosno Zavoda za zaštitu kulturne baštine Slovenije.

²⁷ Vidi istraživanje: Hudoklin, Jelka. 2002. *Ohranjanje narave in varstvo kulturnih vrednot ter prostorski razvoj Slovenije – zasnova*. (Očuvanje prirode i zaštita kulturnih vrijednosti te prostorni razvitak Slovenije – plan). Novo mesto: ACER, Prostorsko načrtovanje, projektiranje in varstvo okolja Novo mesto, d. o. o., Novo mesto.

Njegove domaće životinje pasu na prostranom muzejskom pašnjaku, što uvelike pridonosi atraktivnosti muzeja.

Zaključak

Sva tri tipa zaštićenih parkova pokrivaju 12,63% površine Slovenije.²⁸ Prevladavaju parkovi u kojima je naglasak na zaštiti prirodne baštine, prirodnog krajolika te pojedinačnih prirodnih rezervata i spomenika prirode. Zaštita kulturne baštine zastupljena je u brojnim parkovima, no prema nekim procjenama taj omjer odgovara onome što ugledni hrvatski konzervator i muzeolog Ivo Maroević koristi za procjenu odnosa rada između konzervatora i muzeologa - prema Maroeviću puno je veći opseg rada konzervatora (Maroević 1993: 101).

Pokraj dobro zamišljene parkovne zaštite važnih prirodnih i kulturnih područja, u Sloveniji je također poznata praksa zaštite takozvanih područja kompleksne zaštite, što jasno ulazi u kategoriju nepokretne kulturne baštine. U stvarnosti to je sustavno podvostručivanje prakse zaštite u velikim kompleksima, što često uzrokuje neusklađenost u cjelokupnim naporima zaštite. Zato zaštita tradicijske kulture treba biti uključena u sve vrste zaštićenih područja, a time i nacionalnih parkova, jer potpuno »čista« prirodna područja više ne postoje. Zajednički interdisciplinarni pristup bi znatno pridonio boljem razumijevanju zaštićenih područja i učinkovitosti same zaštite.

Velik problem zaštićenih područja ostaje više ili manje slab interes državnih institucija za zaštitu (zaštita spomenika, muzeji) u odnosu na svakodnevni život u zaštićenim područjima. Između vodećih stručnjaka i lokalnog stanovništva nema dovoljno suradnje u obliku stalne edukacije i prijeko potrebnog mentorstva. Zbog toga prečesto tek amaterske interpretacije tradicionalnih oblika kulture ugledaju svjetlo dana, što dovodi do jeftinog folklorizma i populizma.

Ključ za uspješan rad zaštićenih područja nedvojbeno je lokalno stanovništvo, kojemu mora biti dozvoljeno sudjelovanje u programskim sadržajima, ali samo pod uvjetom da se osigura kvaliteta na temelju analize prethodnih iskustava i dobre prakse. Lokalno stanovništvo ima posebnu ulogu u nasljeđivanju znanja i vještina, dakle u očuvanju starih obrta, koji služe kao osnova za kvalitetnu obnovu spomenika kulture i, ne na zadnjem mjestu, također i zaštite prirode (primjerice proizvodnja drvenih pletenih ograda uz tekućice).

Sa slovenskog prevela Mirjana Randić

---

²⁸ Trenutno u Sloveniji postoji 1 nacionalni park, 3 regionalna parka, 44 parka prirode, 1 strogi prirodni rezervat, 56 prirodnih rezervata i 1191 spomenik prirode. Zaštićeno je 256.120 ha površine Slovenije (Natura 2000 2010).

Literatura

AARHUŠKA konvencija v Sloveniji http://www.rec-lj.si/projekti/aarhus/dokumenti/strokovna_priporocila.pdf (15. 5. 2010).

Bahar Muršič, Andreja. 2003. »Dvojbe i teškoće etnologa konzervatora u zaštiti Tomazeve kuće na Ljubljanskom barju«. U: *Zbornik radova. II. Simpozij etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*. Minar, Ana, ur. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel, str. 25-36.

Batič, Jerneja, ur. 1994. Po poteh ljudskega stavbarstva Slovenije/In the Footsteps of Vernacular Architecture in Slovenia. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Clarke, Richard. 2007. »Študije o Solčavskem«. U: *Študije o solčavskem 1932-2007. Poročilo o skupnem terenskem delu Univerze v Ljubljani in Univerze v Londonu*. Slapnik, M. ur. Solčava: Občina Solčava in Logarska dolina d.o.o., str. 14-61.

Černelič Krošelj, Alenka; Jelavić, Željka, ur. 2006. *Mesto in trg na meji. Grad i trg na granici*. Ljubljana: Knjižnica Glasnika slovenskega etnološkega društva 38.

Grad Grad na Goričkem: http://www.obcina-grad.si/sl/informacija.asp?id_informacija=38&id_meta_type=4 (23.2.2009).

Hazler, Vito in drugi, ur. 1989. *Naravna kulturna dediščina Logarske doline, njeno varovanje in razvoj*. Celje: Neformalna skupina konservatorjev (arhiv ZVNKD Celje, tipkopis).

Hazler, Vito. 1997. »Muzej na otvorenom Rogatec«. *Muzeologija* 34: 80-88.

Hazler, Vito. 1999. *Podreti ali obnoviti? Zgodovinski razvoj, analiza in model etnološkega konservatorstva na Slovenskem*. Ljubljana: Založba Rokus.

Hazler, Vito, 2005a. »Znanja in izkušnje – izziv za sodobno konservatorstvo«. V: *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije*. Prešeren, D.; Gorenc, N. ur. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 185-188.

Hazler, Vito. 2009. »Stavbe ob meji«. U: *«Jedna granica – dvije etnologije?». Ena meja – dve etnologiji?* Jelavić, Ž.; Potkonjak, S.; Rožman, H. ur. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, str. 175-194.

Jančář, Josef. 2002. ». Promeny studia lidové kultury a jejího využívání v České republice«. U: *Lidová kultura v kulturním vývoji České republiky*. Jančář, J. ur. Strážnice: Ústav lidové kultury ve Strážnici, str. 39-78.

Klem, Miroslav. 1998. »Graditeljsko »jodlanje« u varaždinskom kraju«. *Radovi Hrvatskog društva folklorista* 7: 283-287.

Krajinski park Goričko. 2010.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Krajinski_park_Gori%C4%8Dko (21.3.2010).

Krajinski park Kolpa. 2010a. <http://www.kp-kolpa.si/> (20. 3.2010)

Krajinski park Kolpa. 2010b. http://sl.wikipedia.org/wiki/Krajinski_park_Kolpa (21.3.2010)

Krajinski park Kolpa. 2010c. http://www.kp-kolpa.si/jz_projekti_podrobno.php?sif_ob=5 (20. 3. 2010)

Krajinski park Lahinja. 2010. http://www.crnomelj.si/kategorije.asp?nmpro_tbl_cate.id=8&nmpro_tbl_news.id=27 (20. 3. 2010)

Krajinski park Ljubljansko barje, 2010. <http://www.ljubljanskobarje.si/krajinski-park.php> (20. 3. 2010)

Krajinski park Logarska dolina. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Logarska_dolina. (21.3.2010)

Krajinski park Rakov Škocjan. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Rakov_%C5%A0kocjan (21.3.2010)

Krajinski park Robanov kot. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Robanov_kot« (21. 3. 2010).

Krajinski park Sečoveljske soline. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Se%C4%8Doveljske_soline (21.3.2010)

Kranjc, Darja. 2005. *Moč prepoznavnosti. Predlog notranje opreme obnovljene zavarovane domačije*. Ljubljana: Knjižnica Glasnika slovenskega etnološkega društva 37.

Maroević, Ivo, ur. 1980. *Tradicionalna stambena kuća (povijestni, etnološki i prostorni aspekti) u zapadnom području SR Hrvatske*. Zagreb: Restauratorski zavod Hrvatske.

Maroević, Ivo. 1986. *Sadašnjost baštine*. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske.

Maroević, Ivo. 2002. Kulturna baština u ruralnom prostoru između kustosa i konzervatora. U: *III. Simpozij etnologov konservatorjev Slovenije in Hrvaške. Varstvo nepremične kulturne dediščine. Zbornik povzetkov*. Novo mesto: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto, str. 4-5.

Mencej, Mirjam. 2006. *Coprnice so me nosile*. Župančičeva zbirka, št. 18. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Mihelič, A. Jože. 2006. »Planinsko pašništvo, tema etnoloških delavnic Triglavskega narodnega parka«. U: *Spreminjanje kulturne krajine in stavbne dediščine v Triglavskem narodnem parku zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti. Razprave in raziskave* 12. Bled: Triglavski narodni park, str. 65-67.

Naravni park Jovsi. 2010. <http://sl.wikipedia.org/wiki/Jovsi> (1.6.2010)

Natura 2000. 2010. <http://eko.telekom.si/si/ucno-gradivo/natura-2000-splosno/> (3.6.2010).

Območja kompleksnega varstva. 2010. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/prostor_slo2020/4_6_povzetek.pdf (2.6.2010)

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije. Ur. l. RS, št 76/2004.

Peric, Borut, ur. 2002. *Park Škocjanske jame*. Škocjan: Park Škocjanske jame.

Peric, Borut. 2002. »Kulturna dediščina«. U: *Park Škocjanske jame*. Peric, B. ur. Škocjan: Park Škocjanske jame, str. 80-85.

Peterlin, Stane. 1976. »Nekaj o zametkih in začetkih varstva narave v Sloveniji«. *Varstvo spomenikov* 20: 75-92.

Peterlin, Stane. 1985. »Nastanek in razvoj Triglavskega narodnega parka«. U *Triglavski narodni park*. Vodnik, I. ur. Bled: Triglavski narodni park, str. 6-13.

Petrić, Ksenja. 2003. »Očuvanje tradicijske graditeljske baštine putem upravnog postupka konservatorske službe«. U: *Zbornik radova. II. Simpozij etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*. Minar, A. ur. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel, str. 211-223.

Pocarjeva domačija. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Doma%C4%8Dija_Zgornja_Radovna_25 (21. 3. 2010)

Prelc, Stanko. 1999. *Navodila za izvedbo programa uvajanja CRPOV in izdelavo razvojnega projekta CRPOV*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Sektor za podeželje.

Prošek Kokolj, Janja, ur. 2002. *Celostni razvoj podeželja in obnova vasi. CRPOV 1990-2002*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Pšajd, Jelka. 2003. »Projektno sodelovanje med etnologijo (etnologi) in lokalnimi skupnostmi«. U: *Etnologija in regionalni razvoj*. Gačnik, A. ur. Ljubljana, Ptuj: slovensko etnološko društvo, Znanstvenoraziskovalno središče Bistra Ptuj, str. 130-135.

Regijski park Škocjanske jame. 2010. <http://www.park-skocjanske-jame.si/slo/> (21. 3. 2010)

Salopek, Davor, 1974. *Arhitektura bez arhitekta. Vitalne poruke narodnog graditeljstva*. Zagreb: Izdavačka djelatnost saveza arhitekata Hrvatske.

Simonič, Peter, ur. 2006. *Projekt Pohorje ekspres*. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze Ljubljana, Društvo za raziskovanje, trženje in promocijo varovanih območij Slovenije.

Simonič, Peter, ur. 2006. *Ethnography od Protectet Areas. Endangered Habitats – Endangered Cultures*. Županičeva knjižnica 16. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Društvo za raziskovanje, trženje in promocijo varovanih območij Slovenije.

Šestan, Ivan. 1998. »Etnografija u Velikom Taboru?«. *Radovi Hrvatskog društva folklorista* 7: 241- 258.

Šola, Tomislav. 1996. *Ekomuzej Kapele. Idejni projekt* (tipkopis, brez kraja in navedbe naročnika ali izdajatelja).

Šola, Tomislav. 2003. »Opća teorija baštine ili prolog za heritologiju«. U: *Zbornik radova. II. Simpozij etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*. Minar, A. ur. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel, str. 261-276.

Šprem, Lovrić, Branka. 1997. »Poštivanje izvornosti u rekonstrukciji i restauraciji Muzeja na otvorenom »Staro selo« u Kumrovcu«. *Muzeologija* 34: 136-143.

Triglavski narodni park. 2010. http://sl.wikipedia.org/wiki/Triglavski_narodni_park (21. 3. 2010).

Triglavski narodni park in ljudje v njem. 2010. <http://www.julijske-alpe.com/slovensko/tnp.php> (21. 3. 2010)

Vršnik, Joža. 1978. *Preproste zgodbe solčavskih planin*. Celje: Mohorjeva družba v Celju.

Zidar, Franci. 2002. *Pokrajina mnogih obrazov. Kozjanski park*. Podsreda: Kozjanski park in občina Bistrica ob Sotli.

Žagar, Zora, ur. 1987. *Sečoveljske soline včeraj – danes – jutri*. Piran: Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran (katalog razstave).

Živković, Zdravko. 2003. »Obnova srednjeg mlina na području Nacionalnog parka Paklenica«. U: *Zbornik radova. II. Simpozij etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*. Minar, A. ur. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel, str. 305-311.

Župančič Vičar, Marija. 2006. »Application od the Protectet Areas Management Categories od IUCN«. U: *Ethnography od Protectet Areas. Endangered Habitats – Endangeres Cultures. Županičeva knjižnica* 16. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Društvo za raziskovanje, trženje in promocijo varovanih območij Slovenije, str. 11-18.

Vito Hazler

University of Ljubljana
Faculty of Arts
Department of Ethnology and Cultural Anthropology
Ljubljana
Slovenia
vito.hazler@gmail.si

UDC 502.14(497.4)

Review paper
Received: March 25, 2010
Accepted: March 30, 2010

Protection and Presentation of Cultural Heritage in the Triglav National Park and in Regional and Landscape parks in Slovenia

In Slovenia, the establishment of protected areas has a two hundred years long tradition. It modestly started off as protection of wooded areas and in time developed into protection of natural and cultural landscapes. In its institutional form, it originated in the Alpine World and as protection awareness increased, it was later applied to other areas. In Slovenia, there are one national, three regional and forty-four landscape parks. Six relatively large regional parks are still in the process of being approved. Less than a quarter of the parks is managed by professional management institutions such as public institutes (7) or limited liability companies (2). In all other parks, protection strategy and the physical protection of natural and cultural heritage is dealt with by competent protection institutions. Also, traditional forms of culture are strongly represented in nature parks, where they are researched by various protection, research and educational institutions. Unfortunately, in practice the interpretation of heritage and all non-material phenomena is much too often carried out on an amateur level.

Keywords: heritage protection, presentation of heritage, Slovenia

Slovenia has a relatively strong tradition of protecting areas of special nature protection and cultural significance. First attempts to protect natural areas date back to the beginning of the 19th century, to the time when the administration of Illyrian Provinces promoted forest protection. This activity was later taken over by Austria-Hungary which in 1837 introduced penalties for destruction of trees along roads and paths as well as various hunting and fishing regulations. Another important event was the visit of Frederick Augustus of Saxony in 1838. He was enthusiastic about the sites where the *Daphne blagayana* Freyer (*blagajev volčin*) grew in the proximity of the Polhov Gradec Mansion, a good 20 km west of Ljubljana. In the second part of the 19th century, the promotion of nature preservation awareness became more widely spread and soon reached large private estates. Karl Hufnagl, a forest engineer in the Auersperg

Forests in the Kočevje region, abolished the shelter wood system in use at the time and introduced a Plenter forest system. In 1888 he introduced an initiative to isolate remains of the rainforest in total surface of 305 ha, which has become a valuable natural heritage (Hazler 1999: 27).

The endeavours to make an inventory of natural heritage in forests were prevented by World War I. However, only two years after the end of the war, organised forms of nature protection came to light. At that time, the first legal forms for protection of natural rarities, animal and plant species were adopted and in 1924 the Alpine Conservation Park was established in the Valley of the Triglav Lakes (Dolina Triglavskih jezer). It served as a foundation for the establishment of the Triglav National Park – the only national park in Slovenia today. In fact the park has been developing for 73 years; it matured between 1908¹, 1924 and 1961. In 1981 (Peterlin 1985: 7-9), it finally reached its present form. The new and supposedly “more applicable” proposal of the Triglav National Park Act² introduces radical alterations.

In addition to the Triglav National Park, three other regional parks and over forty landscape parks of various importance and conservation orientation were founded in Slovenia since the 1950s. The national, all three regional parks and at least two thirds of landscape parks testify of a centuries-long human activity which modified these environments and due to which specific forms of farm and cultural life developed. These phenomena are a regular feature in ethnological, geographical and sociological research and are subject to protection measures.

Beginnings of institutional protection of natural and cultural heritage

The legal and institutional beginnings of contemporary Slovenian nature protection and the related conservation of protected areas are an adoption of the Decree of the Liberation Front of the Slovenian People, dated 27 January 1945, and the consequent foundation of the *Institute for Protection and Scientific Study of Cultural Monuments and Natural Rarities* (*Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in*

---

¹ In 1908, Professor Albin Belar (1864-1936), who gave the idea for the establishment of the Triglav National Park, proposed the manager of the expropriated church forests in the Gorenjska Region, the National Forest Caretaker Institute in Radovljica, to establish a “nature protection park above the Komarča Cliffs”. The responsible authorities considered the initiative, but never realised the proposal. (Peterlin 1985: 7).

² The proposal of the new Triglav National Park Act is in public hearing since the beginning of June 2010. It is strongly opposed by numerous individuals and the international association Alpe Adria Green that reject the proposed act on the Triglav National Park, for the members of the association believe that the act does not meet the expectations of the 2004 memorandum; the new act diminishes the surface of protected area and the effectiveness of protection measures.

*prirodnih znamenitosti*³). Already in 1945, several departments⁴ started to operate at the institute. Among them was the Nature Protection Department managed by the director of the Slovenian Museum of Natural History, Angela Piskernik, as an honorary clerk. Nonetheless, nature protectionists consider 4 March 1947 to be the actual beginning of systematic nature protection, for at that time, Anton Šivic (Peterlin 1976: 90) was appointed as a part-time forest engineer and remained employed at the Institute until 1954. He was succeeded by Piskernik who, after retirement, became a part-time clerk for “nature protection” at the institute (Hazler 1999: 63).

In the 1950s and 1960s, the profile of a nature protectionist was finally formed along with the work methods for protection of immovable and moveable natural monuments and rarities of zoological, botanic, geologically-paleontological, mineral-petrographic and geographic character. Nature protectionists, devoted to the protection of plants and animals, presented the work of their department (Hazler 1999: 63), carried out in-depth examinations of the terrain, set up a fundamental record of natural monuments and sites, and prepared proposals on the basis of which the, then, Ministry of Science and Culture delivered protection decisions.⁵ They published their expert articles and reports in the magazine *Monument Protection (Varstvo spomenikov)* (since 1948) and in other more natural-science-oriented magazines, e.g. *Proteus* (since 1933) and later in their own magazine titled *Nature Protection (Varstvo narave)* (since 1962).

In the 1970s, nature protection and protection of cultural heritage were treated separately. With the adoption of the Natural and Cultural Heritage Act in 1981, the two activities joined. They were carried out jointly until 1995, when the protection of cultural heritage remained under the authority on the Ministry of Culture, while the protection of natural heritage was allocated to the Ministry of the Environment and Spatial Planning.

Overview of the formation of nature parks after World War II

Already in 1949, the monument protection service carried out the first carefully planned conservation of larger protected areas in Slovenia. At that time, Rakov Škocjan Carst Valley (Rakov Škocjan Landscape Park 2010) became protected as a natural rarity on the initiative of Pavel Kunaver, a natural scientist, and due to endeavours

---

³ Later, this institute got other legal clauses, but its operation was in fact based on program policies of the mentioned decree. Already the name of the institute demonstrated that it unified the work of immovable and movable cultural heritage protection and the protection of “priroda” (archaic for nature; term used at the time).

⁴ Their role was the examination of cultural monuments, initially artistic, archaeological and ethnological monuments and later urban and technical monuments. They were managed by professional or honorary clerks, all of them lead experts in their field of work.

⁵ For example for the protection of the Dvor-Hotemež tree park, the Piramida Hill in Maribor, the Maribor’s Island on the Drava River, the Zadnji kraj, a Carstic estavelle of Lake Cerknica, for certain areas in the Trenta Valley and similar.

of the first Slovenian professional nature protectionist, Angela Piskernik. A year later, the valley Robanov kot became protected by means of a similar decree, the credit for which goes to a local folk writer, Joža Vršnik – Robanov⁶ (Robanov kot Landscape Park 2010). The two natural rarities were protected as landscape parks as late as in 1987 (Robanov kot) and 2002 (Rakov Škocjan).

In the 1960s, the endeavours for the formation of a central national park increased. In 1961, the People's Assembly of the People's Republic of Slovenia adopted a decree on the declaration of the Valley of the Triglav Lakes as a national park under the name Triglav National Park (Triglavski narodni park) (2,000 ha). With the new Triglav National Park Act⁷ the authorities increased the park to as much as forty times its previous area (83,807 ha) and provided it with institutional operation and protection. The seat of the park, with a strong specialist service and a surveillance service, is located in Bled⁸, while the seat of the information centre is in the Trenta Valley.⁹ In addition to nature protection, the public institute also focuses on the research of traditional farming activities such as ironwork, charcoal burning, alpine pasture, dairy-farming (Mihelič 2006: 65) and forest industry, as well as on contemporary forms of leisure activities such as recreation and tourism (Triglav National Park 2010).

In 1960s and 1970s, several new natural rarities and landscape parks became legally protected in Slovenia. In 1966, the Topla Valley in the Karavanke Mountain Range was declared a natural rarity by means of a special decree¹⁰. A year later the Negova Landscape Park and the Negova Lake near Gornja Radgona were protected and in 1971 the area of the Planinsko polje Field became a landscape park. Later in 1976, the picturesque area of the Ljutomerski ribniki – Jeruzalemske gorice became a landscape park. In 1979, the Šturmovci Landscape Park was declared by means of a special decree on promulgation and protection of natural areas and natural monuments.¹¹ In the listed parks the conservation policy is appraised differently: in the Topla Landscape Park the nature protection and the protection of cultural heritage are harmoniously intertwined; in the area of the Planinsko polje, the Negova and the Ljutomerski ribniki-Jeruzalemske gorice parks the stress lies on protection of natural heritage and on individual cultural heritage facilities. On the other hand, protection of natural heritage is strongly represented in the area of the Šturmovci Landscape Park.

A considerably more balanced protection of natural and cultural heritage was established in the new nature parks in the 1980s. What contributed to this situation was the new monument protection legislation (1981) that accelerated the integration of the

⁶ Joža Vršnik – Robanov published the booklet *The stories of the Solčava mountains (Zgodbe solčavskih planin)* in 1978 (Vršnik 1978), which is considered as one of the most original natural science or ethnological descriptions of the Solčava Region.

⁷ Official Gazette of the RS, no. 17/1981.

⁸ *Triglav National Park*, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled.

⁹ Triglav National Park Information Centre, *Dom Trenta*, Na Logu v Trenti, 5232 Soča

¹⁰ Official Gazette of the Socialist Republic of Slovenia, no. 32/1966.

¹¹ Municipal Official Gazette of municipalities Ormož and Ptuj, no. 14/1979.

two activities under a central authority of the national institute and seven regional institutes for protection of natural and cultural heritage¹² and the two newly founded public institutions in the area of the Triglav National Park and the Trebče Memorial Park, later renamed into the Kozjansko Regional Park. In the 1980s, another seven landscape parks were founded. In 1984, the areas of the Tivoli Park and Šišenski hrib Hill¹³ in Ljubljana were initially declared a natural monument and a monument of moulded nature and somewhat later a landscape park. A year later, the area of Udin boršt¹⁴ near Kranj was declared a cultural monument and later on a landscape park.

In 1987, three extensive landscape parks were declared by means of a municipal ordinance: the Logarska dolina Landscape Park, the Golte Landscape Park in the Mozirje Municipality¹⁵, and the Nanos Landscape Park in the Ajdovščina Municipality¹⁶. In 1988, the upper current of the Lahinja River in the Črnomelj Municipality was declared Lahinja Landscape Park, which in 1998 came under the jurisdiction of the Government of the Republic of Slovenia. After extensive research of the natural and cultural heritage, one of the most known parks was founded in 1989 – the Sečoveljske soline Landscape Park (Žagar 1987).¹⁷ In all of the above-mentioned parks, the protection of cultural heritage and especially the phenomena of traditional culture increased.

In independent Slovenia, nature parks were widely established. The democracy awoke the civil initiative which drew strength from large international projects such as Natura 2000. In addition, the provisions of various international declarations and conventions for a more effective involvement of the local population (Aarhus Convention in Slovenia 2010: 9) were and still remain very important.¹⁸ The Škocjanske Jame Regional Park was founded in 1996 under the jurisdiction of the Government of the Republic of Slovenia. A few years later, in 2002, Cerknica Municipality founded the Notranjska Regional Park.

In this period, landscape parks were also being founded. The Boč Landscape Park was founded as early as in 1990. It was followed by the Strunjan Landscape Park, which was founded in the same year. In 1992, the following three landscape parks were

---

¹² Regional Institutes in Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Nova Gorica, Piran and Novo mesto.

¹³ Official Gazette of the Socialist Republic of Slovenia, no. 21/1984.

¹⁴ Municipal Official Gazette of the Gorenjska Region, no. 20/1985.

¹⁵ Official Gazette of the Socialist Republic of Slovenia, no. 27/1987.

¹⁶ Decree on the declaration of cultural and historical monuments and natural rarities in the area of the Ajdovščina Municipality, 18 February 1987.

¹⁷ Official Gazette of the RS, no. 56/1999; Official Gazette of the RS, no. 29/2001.

¹⁸ Expert recommendations that were internationally accepted in Aarhus, Denmark, in 1998, regarding the access to information, participation of the public in the decision-making process and regarding the access to legal protection in environmental issues. The Aarhus Convention is based on a substantial development doctrine, in which one of the basic postulates is the attainment of societal consensus in the environmental decision-making process by including all interest groups into this process: the public authorities, civil society and the economy. The Aarhus Convention focuses on the role of the civil society – the supporter of a healthy life environment. (Aarhus Convention in Slovenia 2010: 13).

founded: the Jeruzalemsko-Ormoške gorice Landscape Park, Zgornja Idrija Landscape Park and the Rački ribniki – Požeg Landscape Park. Nature protection efforts of a biologist employed at the Institute for the Protection of Natural and Cultural Heritage in Celje resulted in the establishment of the Kum Landscape Park and the Mrzlica Landscape Park in 1996. The establishment of the Kolpa Landscape Park in the Bela krajina Region followed in 1998. The latter grew into a park with a public protection institution in 2006. The Goričko Landscape Park with the seat in a spacious castle in the village Grad in the Goričko Region, which supposedly has 365 rooms, was founded in 2003. We should also mention one other recently founded park, that is the Ljubljansko barje Landscape Park, located south of Ljubljana and founded in 2008, which is currently in the process of forming its institutional and protection profile.

In Slovenia, the interest for the establishment of a wide network of mostly regional parks is increasing, however, the procedures for proving the significance of the parks and the procedures for declaring the chosen protection areas as parks are relatively difficult, particularly if future parks do not enjoy the support of the local population and the politics. Therefore the proposed Pohorje Regional Park, Kamniško-Savinjske Alpe Regional Park, Nanos – Trnovski gozd Regional Park, Snežnik Regional Park, Kras Regional Park and Mura Regional Park have been in “quarantine” for several years now. It all seems that they will not be declared as parks in the near future, since for example the inhabitants of the Pohorje area are strongly against the foundation of the park. In addition, the envisaged park along the Mura River is not in compliance with inclinations to exploit the river’s potential for a possible construction of hydroelectric power plants.

Selected examples of cultural heritage protection in national, regional and landscape parks

In Slovenia, there are almost none entirely natural areas where human presence could not be felt. We must therefore take into account that all nature parks will contain cultural heritage facilities, such as castles, churches, remains of the early industrial mining buildings, including facilities of traditional or folk architecture. In these environments humans regularly built, farmed, bred animals, built permanent and temporary housings and interfered with the environment in various different ways. On numerous grazing plains in the Alpine World, there is a large number of shepherd’s cottages and stables (for instance in the Triglav National Park), shelters for cattle (e.g. the Golte Landscape Park), various technical appliances, such as power plants, bridges, dams, roads and paths. In many places there are traces of ancient ironworks (Julian Alps) and glass production – *glažutarstvo* (Pohorje Region). In certain areas we can also find specific forms of traditional hunting of forest rodents (e.g. log hunting in the vast forests of the Notranjska Regional Park) and fishing (e.g. the area of the Lake Cerknica in the Notranjska Regional Park). With these activities people changed the

original natural landscape into a cultural landscape. Through traditional economic exploitation of space they established new ecosystems and characteristic forms of farming that are nowadays usually greatly endangered due to globalisation influences.

Numerous Slovenian and international projects were carried out in the area of nature parks in order to provide recognisability, conservation and protection of cultural and natural elements of space. In the 1990s, very reputed projects such as CR-POV¹⁹ (Prelc 1999; Kokalj 2002), Phare, INTERREG²⁰ and recently the LEADER programme, which is supported by Local Action Groups (Lokalne akcijske skupine, LAS), were carried out in certain areas.

Later on some of the most known nature parks where the protection is oriented strongly towards traditional culture will be presented. Without the mentioned elements it seems that numerous parks would not be able to fulfil their conservation mission and would not be able to build an integral image of park areas.

Triglav National Park

The Triglav National Park is one of the oldest nature parks in Europe (The Triglav National Park and the People in it 2010). Its protection structure is organised as a two-level protection regime: a more strictly and a less strictly protected area. Besides nature, natural rarities and monuments protection, the activities of the nature park also include the protection of cultural heritage in the area of which the park successfully cooperates with competent regional units (Kranj, Nova Gorica) of the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia and with museums. Since its establishment, a variety of important ethnological monuments were renovated in the park area: Oplen House (Oplenova hiša) in Studor, Pocar Homestead (Pocarjeva domačija) in Zgornja Radovna, several shepherd huts on pasture plains (the plain Planina Za skalo), several facilities in the villages Studor, Stara Fužina, Soča, Trenta, Log pod Mangartom, Bavšica, Tolminske Ravne and others. A variety of artistic and historical monuments such as the Russian Chapel beneath the Vršič Mountain Pass, the Church of St. John near Lake Bohinj, the Church of the Holly Spirit at Javorca above Planina, several military cemeteries from World War I and others were also renovated. With the help of museologists, a museum collection presenting the lives of shepherds was established in a former dairy in Stara Fužina. Another museum collection was established in the Information centre in Log v Soči in the Trenta Valley. This collection presents various types of ancient houses, which are characteristic of the Trenta Valley and a reconstruction of a shepherd's hut from the Trebišna plain (Batič 1994: 36-37).

---

¹⁹ Integral development of countryside and village protection. The project started in 1990 and was concluded in 2002.

²⁰ This is an internationally supported project which endeavours for transboundary cooperation of Slovenia, Croatia and Hungary. Until now a variety of very well known projects were already carried out in the protected park areas in Slovenia.

From ethnological aspect, the Oplen House in Studor and the Pocar Homestead in Zgornja Radovna are especially important. They are in fact a life's work of an ethnologist and a conservator Vladimir Knific, who died in 2008. He managed to preserve two socially relatively different types of farm homes in their original location and transformed them into permanent museum collections with authentic furnishing. The Oplen House unites residential and farm premises under one roof which is characteristic of elongated farm homesteads in Bohinj (Batič 1994: 52-54). The homestead museum organises presentations of traditional customs such as the tour of *ote-povci*, which are the only Slovenian masked New Year's carol singers. On 28 December each year, they gather at the mentioned homestead and visit all houses in the village.

Another frequently visited museum collection is the Pocar Homestead in Zgornja Radovna near Mojstrana, which is classified as an open-air museum. The homestead, which until 1672 possessed a rich house archive, is composed of a residential house, dating back to 1775, a somewhat younger farm building, a pigsty, a single hayrack and a well with ground water. In the summer months, the homestead becomes a central venue for the presentation of ancient peasant life (Pocar Homestead 2010).

Kozjansko Regional Park

On the other hand the Kozjansko Regional Park was founded on an entirely different basis as the Triglav National Park. Initially, this park was called the Trebče Memorial Park. It was considered as a kind of Slovenian counterbalance to the Kumrovec Memorial Park that was founded in 1977 and should serve as a "model" for the visualisation of Tito's cult. It was formally outlined in 1976 with a "social arrangement" and legalised with the Trebče Memorial Park Act in 1981 (Hazler 1999: 96-97). At that same time a public institute was established, which today employs historians, geographers, art historians, ethnologists, geologists and engineers for landscape management and operational workers for the renovation of cultural heritage.

The work of the institute is oriented towards the popularisation and preservation of natural and cultural heritage facilities. It organises and manages the renovation of monuments and natural rarities in cooperation with competent regional units (Celje, Novo mesto) of the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia and with neighbouring regional and municipal museums. Several years ago, the institute and a competent monument preservation service renovated the birth house of Tito's mother, the Levstik's Mill (Levstikov mlin) in Podsreda, the Ana Kolar Homestead (Domačija Ane Kolar) in Trebče, several houses in the Podsreda square, several chapels and (religious) monuments along the road (*pil*) and other important cultural monuments.

The activity of the park was initially oriented towards the examination of events from modern history that were connected with the life and work of Josip Broz Tito. It later extended to exhibition activities, music events, literary evenings and research workshops (Bistrica ob Sotli 1987, Podsreda 1994 and 1995). Particularly the workshops

are very important for the further contemporary management of the park and for the development of various farm activities, such as annual fairs and the “Festival of the Kozjansko Region apple”, since they treat the historic farm and cultural image from ethnological, geological and architectural aspect. International panel discussions, regularly frequented by Croatian ethnologists (Černelič 2006), are also organised.

Škocjanske jame Regional Park

Already since its establishment in 1996, the public institute Park Škocjanske Jame endeavours for the preservation of biotic and cultural diversity. A lot of attention is devoted to the protection of movable and immovable property at which both the local population and the regional unit Nova Gorica of the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia cooperate with great success. Jointly they have already renovated several important monuments (the Jakopin Barn) and participated in the revitalisation of the Vnckova Homestead (Vnckova domačija) in Matavun. For the latter an ethnologist employed in the park prepared a thorough research of the furnishing culture and prepared the basis for its renovation (Kranjc 2005). Even though the park’s activity is mainly oriented towards the protection of cultural heritage, the programme is also oriented towards the protection of material heritage (Peric 2002: 80-85) and the conservation of non-material heritage, in particular the skills referring to the preparation of food in history and herbalism (Škocjanske jame Regional Park 2010).

Robanov kot Landscape Park

Robanov kot was protected in 1950 by means of a special decree. Its legal protection is ensured by various decrees and spatial documents. In practice it is ensured by competent conservation institutions for protection of natural and cultural heritage and above all by the local population. Several years ago, the local inhabitants together with experts from the Institute for the protection of natural and cultural heritage Celje renovated the Belšak (Belšakova domačija) and Pečovnik Homestead (Pečovnikova domačija) and participated in the renovation of the Govec (Govčeva domačija) and Roban Homestead (Robanova domačija). The local population also ensured that holiday cottages were never built up in the Robanov kot area and that the traditional forms of farming, livestock breeding, beekeeping, forestry and wood processing were preserved. They also ensured that the form of tourism present in this area is acceptable to the park.

Logarska dolina Landscape Park

For centuries Logarska dolina Valley attracted mountaineers and hikers from all across the globe. It is a glacial valley in which man settled already in prehistory.²¹ The contemporary settlement presumably dates back to the 11th century. However, the first permanent inhabitants are mentioned in the land registry of the Gornji Grad Benedictine Abbey as late as in the 15th century. In the 19th and the 20th century, alpine posts, holiday cottages and hotels supplemented the ancient farm settlement. It was due to great interest in the valley and the neighbouring hills that the process for the establishment of the Logarska dolina Landscape Park was initiated already in 1931.²² Organised protection endeavours were resumed after 1960 and in the mid 1980s when the interest for an intensive tourist utilisation (polo fields, tennis courts etc.) of the valley increased. An informal group of conservators from the Institute for the Protection of Natural and Cultural Heritage Celje opposed to this activity by producing an integrated research titled *Natural cultural heritage of the Logarska dolina Valley, its protection and development (Naravna kulturna dediščina Logarske doline, njeno varovanje in razvoj)* (Hazler 1989). The research that integrally addressed the forms of farming, forest industry, soil exploitation, handicraft, nutrition, tourism and the development of the settlement in the valley served as a basis for the limitations of building interventions in the valley and as a basis for active involvement of local inhabitants in its protection and sustainable development.

In 1992, the local population obtained a concession for the management of the landscape park and established the company Logarska dolina d.o.o. This is a unique example in Slovenia and abroad (Logarska dolina Landscape Park 2010). In 2007, the Biotechnical Faculty of the University of Ljubljana and the University of London carried out an extensive research work in the area of the valley and the Solčavsko Region. Among other things examined were the handicraft, tourism and life in the valley (Clarke 2007: 28-30). The local population presents the visitors its ancient customs and habits in various ways and offer them original cuisine (e.g. *masounk* – a dish made of flour and cream) and present them various forms of farming (cattle pasture, bringing of wood etc.).

Lahinja Landscape Park

The Lahinja Landscape Park in the Bela krajina Region was founded after thorough examination of natural and cultural heritage and of the landscape at the source of the Lahinja River near Belčji vrh. The protection activity includes the traditional cultivation and use of farmland and other forms of traditional culture. In cooperation with the local population, the park provides integral protection of the heritage. In

²¹ The proof are the findings in the near Potočka zijalka Cave in which remains of Stone Age hunters and a cave bear were found.

²² Green enamel signs with the name of the park were already prepared, but World War II interrupted the endeavours for the establishment of the park. One sign was preserved in the Logar's granary until approximately 1980, but afterwards got lost.

the central information centre in Veliki Nerajec, it offers original cuisine such as the Bela krajina rolled cake (*povitica*), sour milk, buckwheat and corn flour ground in the farm mill, a characteristic roast *pečenka* – grilled lamb), traditional forms of transportation, handicraft (e.g. *gúdalo* (musical instrument), clay decorations, clay crib etc.) and other elements of cultural heritage.

Even though the park is not managed by a public institution, but only has an information centre, it is nonetheless also recognisable by its comprehensive promoting activity. In participation with competent protection institutions from Novo mesto the local population issued a number of leaflets, postcards, guides and vast monographs on the park and on individual cultural monuments, particularly the Pusti Grad Castle, where the All Saints Church, the Klepec Mill (Klepčev mlin) and a Venetian saw stand, the latter still operational.

Kolpa Landscape Park

The park extends along the river bordering with Croatia from Stari trg all the way to the village Fučkovci in the Črnomelj Municipality. The park was declared by the Črnomelj Municipality in 1998 and in 2006 it came under the management of the Government of the Republic of Slovenia. Today, the seat of the administration – the public institution is located in the old school in Adlešiči, but it also manages the integrally renovated Šokčev dvor farm house in Žuniči. The significance of the park lies in great biotic diversity of the fauna and flora in the cultural landscape, which is characterised by *steljniki* (areas covered with birch forest and bracken undergrowth) and different forms of farm cultivation of the Carst world (Kolpa Landscape Park 2010b). With its programme activity the public institution builds primarily on the popularisation of material and non-material heritage and within the LEADER programme manages the project *Integration and training of the craftsmen and the development of craftsmen centres* the aim of which is to encourage interest in handicraft and to encourage the employment of farm women and young ambitious farmers (Kolpa Landscape Park 2010c). The institution regularly organises presentations of certain farm activities from the past, work and festive customs, provides for regular education of school youth and takes visitors through the park with its guides. Even though the parks devotes to topics that are subject to ethnological science, the public institution does not yet employ a full-time ethnologist. Unfortunately this can be seen already in the interpretation of cultural heritage, which is often amateur and tendentious.

Goričko Landscape Park

The Goričko Landscape Park is the second largest nature park in Slovenia, right after the Triglav National Park. It was established in 2003 by the Government of the Republic of Slovenia and forms an integral part of a three-regional landscape park Goričko – Örsseg – Raab (Goričko Landscape Park 2010). The Goričko and the Prekmurje Regions are among the less developed Slovenian regions. For this very reason a variety

of natural sites and traditional forms of farming, livestock breeding, winegrowing, handicraft (pottery) and, above all, the picturesque architectural heritage accentuated by numerous wooden wine cellars (between the riverbanks at Filovci and Srehovci) were preserved here. Some viticultural buildings still have completely buried cellars, which are called *pivnice*, similarly as in Croatia (*pinica*, *pivnica*) and Slovakia (*pivnica*) (Hazler 2009: 183). In cooperation with competent protection institutions (Murska Sobota Regional Museum) and the local population, the park is directed towards the popularisation of natural and cultural heritage and strengthens international cooperation and promotion of traditional culture under the slogan “ethnological rarities”. The seat of the park is located in the village Grad, in one of the largest castles in Slovenia. For several years now, the mighty building is under renovation founded by European and state resources. In some premises they have already arranged various dwelling ambient collections presenting farm forms from farm and craftsman life. It is actually questionable to transfer farm and craftsman culture into what was once a dwelling environment of feudals (Šestan 1998: 241 also writes about this). But what is even more questionable is the annual event “Halloween” (Castle Grad in the Goričko Region 2009) attracting up to 20,000 visitors; unfortunately this completely artificially installed ancient Celtic festival mixed with North American commercialisation takes place on the very day when Slovenia celebrates the Reformation Day, which is in contradiction with the hundreds of years old Protestant tradition of the Prekmurje Region.

Sečoveljske soline Landscape Park

The Piran Municipality declared the area of the Sečovlje salt pans and the Seče Creek a landscape park in 1989. Numerous nature scientists, conservators and museologists examined and tried to establish the value and the significance of the area. They prepared several famous promotional exhibitions and issued expert literature due to which the public opinion shifted in favour of the preservation of this part of Slovenian coastal region. The park is an important habitat of rare, endangered and characteristic floral and animal species, since a typical salt pan ecosystem has developed here due to a long-lasting human influence. This area is covered with a more than 1000 years old network of channels and salt pan fields and over 200 mainly ruined salt pan houses. The landscape park is composed of a north and a south part, divided by the Drnica Creek (*kanal Grande*). In the north part of the park named *Lera* salt is still being extracted according to traditional medieval procedures (Sečoveljske soline Landscape Park 2010). The entrance to the salt pan museum is in the southern part of the park called *Fontanigge*. Here, a part of the salt pan fields with characteristic barriers and pumps driven by windmills was renovated. The park is in majority owned by the Republic of Slovenia and is managed by the company SOLINE Pridelava soli d.o.o., which employs five people and regularly cooperates with nature protectionist supervisors and competent protection institutions in Piran²³.

---

²³ The “Sergej Mašera” Museum Piran and the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia, administrative unit Piran.

Ljubljansko barje Landscape Park

The Ljubljansko barje Landscape Park is one of the youngest parks in Slovenia. It was founded in January 2010, when legal basis for the declaration of the park area was prepared. Various protection institutions and individual researches prepared expert groundwork²⁴ pointing out its natural rarities and cultural heritage. The Ljubljansko barje Moor is in fact a result of thousands of years long coexistence of nature and human (find of the oldest wooden bicycle in the world). In addition, it is also important for reasons of a 200 centuries long tradition of hydromelioration interventions and a characteristic “internal colonisation” of the moor plain from the 1830s. Nowadays, the remaining of colonisation, primarily the farm and handicraft homes, are barely preserved. One of the last yet key cultural monuments is the House of Thomas (Tomaževa hiša) from 1844 (Bahar Muršič 2003: 26-27), which is facing ruin. The owner is against the protection of the house, and on the other hand the state and the neighbouring municipalities currently cannot gather sufficient financial resources to buy the house.

Jovsi Nature Park

The vast natural plain near Kapele along the lower stream of the border river Sotla is protected as a nature park. It was in this very place that the Sotla River often overflowed its banks and the spilled still water that remained there for days stunk horribly. Hence the locals called the area along the river with the name “Jovsi”, which derives from the German *Jauchsee* (*Manure lake*). The “Jovsi” covers approximately 4.5 ha of land and is nowadays a very interesting area from the aspect of natural science. The richness of this area lies in the great diversity of floral and animal species. There are over 60 bird species nesting in this area and their habitat is closely linked with the hundreds of years long soil exploitation. Every year after 7 June, the owners of the land regularly mowed the lawn and thus created a specific ecosystem to which both the animals and the plants adapted. Afterwards, in the autumn the humans collected willow branches for house basket weaving. After the social reconstruction of the population this original ecosystem started to disintegrate for which reason natural scientists protected the environment and encouraged the farmers to mow the grass by providing financial subventions. Thus one of the most specific protected areas that will presumably be transformed into an “eco-museum” will nonetheless be preserved (Šola 1996).

---

²⁴ “Expert basis for the foundation of the Ljubljansko barje Landscape Park for nature protection”, Institute of the RS for Nature Protection, Administrative unit Ljubljana, 2007; “Expert premises for the protection of cultural heritage for the Ljubljansko barje Landscape park”, Institute for the protection of cultural heritage of Slovenia, Administrative unit Ljubljana, 2007; Expert premises for the preparation of the decree on the Ljubljansko barje Landscape Park – Ljubljana Urban Planning Institute (Ljubljanski urbanistični zavod), 2007.

Certain protected areas of cultural heritage that are not nature parks

In addition to protected national, regional, landscape and nature parks there also exist the so-called areas of complex cultural heritage protection in Slovenia. Opposite to nature parks, this is in fact a kind of a monument protection²⁵. In these areas it is planned to maintain an appropriate settlement density and predominantly agricultural use of the area in order to preserve a quality cultural landscape (Areas of complex protection 2010).²⁶

There are quite a few areas like this in Slovenia they and are even outlined in certain spatial planning documents. Due to the fact that the work was predominantly carried out in offices and that outlining of the areas was done in the form of round elements, these areas got the name “small potatoes”, for the authors apparently did not follow the actual “natural” borders in the space, but outlined the area in the form of the so-called “cultural circles” (as ethnologists call them).

Despite the mentioned “artistic imperfections” there are some protected areas that belong to this protected complex where heritage protection activities have been conducted for several years now. This practice is known in the area of the Rogatec Open-Air Museum, the Pleterje Open-Air Museum, Račji dvor Open-Air Museum, which infamously decayed several years ago, and elsewhere. The best known protected area is the Rogatec Open-Air Museum which is the most successful museum from the programme aspect. Until 1998, the museum was managed by the local Society for the Arrangement of the Rogatec Open-Air Museum (Društvo za ureditev muzeja na prostem Rogatec) and later by the public *Institute of the Heritage of the Rogatec Area – Rogatec (Zavod rogaška dediščina – Rogatec)*, which is in charge of the promotion of material and non-material heritage. Among other things it is in charge for the popularisation of old crafts and handicraft. The museum provides for the renovation of over ten facilities on a regular basis and informs the media of its activity.

The Pleterje Open-Air Museum laid down a slightly different path. This is a museum which is located in immediate proximity of the famous Carthusian monastery since 1990. The Šentjernej Municipality gave the museum for rent to a private entrepreneur which has a store with handicraft and art craft products in one of the buildings. His domestic animal pasture across the vast open-air museum adds to its attractiveness.

---

²⁵ In the meaning of cultural heritage protection, which is under the responsibility of the Ministry of Culture or the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia.

²⁶ See research: Hudoklin, Jelka. 2002. *Ohranjanje narave in varstvo kulturnih vrednot ter prostorski razvoj Slovenije – zasnova (Preservation of nature and protection of cultural values and spatial development of Slovenia – a concept)*. Novo mesto: ACER, Spatial planning, project engineering and environment protection Novo mesto (Prostorsko načrtovanje, projektiranje in varstvo okolja Novo mesto, d. o. o.), Novo mesto

Conclusion

In Slovenia, all three protected park types cover 12.63 % of Slovenia's surface.²⁷ The parks in which the stress lies on the protection of natural heritage, natural landscape and individual natural reservations and monuments are in majority. The cultural heritage protection is represented in numerous parks, however according to certain estimates this proportion corresponds to that which the respected Croatian conservator and museologist Ivo Maroević used to estimate the relation between the work of conservators and museologists – according to Maroević the greater amount of work is done by conservators (Maroević 1993: 101).

In addition to well-conceived protection of important natural and cultural areas in the form of parks, Slovenia is also familiar with the practice of protection in the so-called areas of complex protection which clearly belong to the category of non-movable cultural heritage protection. In reality this is a systemic duplication of protection practices in large complexes which often causes inconsistency of integral protection endeavours. Therefore the protection of traditional culture should also be included in all types of protected areas, and hence also in national parks, for completely “clean” types of natural areas no longer exist. A common interdisciplinary approach would considerably contribute to better understanding of protected areas and the effectiveness of protection endeavours.

One large problem of protected areas remains a more or less distant attitude of the state protection institutions (monument protection institutes, museums) towards the everyday life in the protected areas. There is not enough cooperation between the lead experts and the local population in the form of education and required mentorship. For which reason all too many times only amateur interpretation of traditional forms of culture see the day of light, and this leads to cheap folklorism and populism.

The key to successful operation of protected areas is undoubtedly the local population, which must be allowed to participate in programme contents, but only under the condition that we ensure quality on the basis of previous experience and good practice analysis. Likewise, the local population has a special role in the heritage of knowledge and skills that lies in the preserving of old crafts, which as a consequence serve as a foundation for a quality renovation of cultural monuments and nature protection (e.g. production of wooden woven fences (*opleti*) along running waters).

Translated by Ana Hazler

---

²⁷ In Slovenia, there are currently 1 national park, 3 regional parks, 44 landscape parks, 1 strict natural reserve, 56 natural reservations and 1191 natural monuments. As much as 256,120 ha of Slovenia's surface are protected (Natura 2000 2010).